

[૫]

જન્મ
અયોધ્યાપુરીમોક્ષ
સમ્પ્રદેશિખર

હવે ભગવાન સુમતિનાથનું જીવનચરિત્ર સમ્યક્ માતૃપૂર્વક સાંભળો. જેઓ ભગવાન સુમતિનાથના અનેકાંતમય સમ્યક્-મતને જ સાચો મત સમજે છે તે ભવ્ય જીવો સુમતિ પામીને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે. એવા ભગવાન સુમતિનાથનું મંગલ જીવનચરિત્ર હવે કહીએ છીએ.

આ જંબુદ્વીપ પછી બીજો ઘાતકીખંડ દ્વીપ છે; તેમાં બે મેરુપર્વત છે : એક પૂર્વમાં ને એક પશ્ચિમમાં; તે મેરુની બંને તરફ વિદેહક્ષેત્ર છે. તેમાંથી પૂર્વ મેરુના પૂર્વ વિદેહમાં, સીતાનદીના કિનારે પુષ્કલાવતી દેશ અને પુંડરીકિણી નગરી છે. આ જંબુદ્વીપમાં જેવી સીમંધરસ્વામીની પુંડરીકિણી નગરી અદ્ભુત શોભે છે તેવી જ અદ્ભુત તે પુંડરીકિણી નગરી ઘાતકીખંડમાં શોભે છે. ભરતક્ષેત્રના અનેક તીર્થકર જેમ પૂર્વભવે જંબુદ્વીપના વિદેહક્ષેત્રથી આવ્યા છે તેમ ઘાતકીખંડના વિદેહથી પણ આવ્યા છે. જેમ જંબુદ્વીપની પુંડરીકિણી નગરીમાં સીમંધર મહારાજા રાજ્ય કરતા હતા, તેમ ઘાતકીખંડની પુંડરીકિણી નગરીમાં મહારાજા રતિષેણ રાજ્ય કરતા હતા. આ મહારાજા રતિષેણ તે જ આપણા સુમતિનાથ તીર્થકરનો જીવ.

મહારાજા રતિષેણ ન્યાયવાન, સદાચારી અને ધર્માત્મા હતા, અર્હતદેવના પરમ ભક્ત હતા ને આત્મતત્ત્વને જાણનારા હતા. પ્રજા પણ સદાચારી હોવાથી કલેશ રહિત હતી, અને સુખપૂર્વક જૈનધર્મની ઉપાસના કરતી હતી. તેમના રાજ્યમાં કોઈને ફાંસી-ગ્રાણદંડ વગેરેની સજા કરવી પડતી ન હતી, કેમકે દંડ કરવો પડે એવા પાપકાર્યમાં કોઈ વર્તતું ન હતું. ભગવાન અર્હતદેવને જ તેઓ દેવ માનતા હતા, તેથી સમસ્તદેશમાં અરિહંત પરમાત્મા સિવાય બીજા કોઈના મંદિરો ન હતા; અનેકાન્તમય એક જૈનમાર્ગ જ ત્યાં ચાલતો હતો. ત્યાંના પુણ્યવાન જીવો ધનનું ઉત્પાદન કરવું, રક્ષણ કરવું, વૃદ્ધિ કરવી ને યોગ્યમાર્ગે વાપરવું-તેના ઉપાય સારી રીતે જાણતા હતા, તેથી અયોગ્ય માર્ગે (ચોરી વગેરેથી) કોઈ ધન ઉપાર્જન કરતા ન હતા. દારૂ-માંસ કે પાપના વ્યસનો કોઈને ન હતા....વ્યસન હતું તો શાસ્ત્રસ્વાધ્યાયનું ને ધર્માત્માના સત્સંગનું જ વ્યસન હતું, એના વગર તેઓ રહી શકતા નહીં. અનેક કેવળીભગવંતો તેમજ લાખો વીતરાગી મુનિવરો તે દેશમાં વિચરતા હતા ને ધર્મોપદેશવડે જીવોનું કલ્યાણ કરતા હતા. આત્મજ્ઞાની રાજા રતિષેણ વીતરાગી દેવ-ગુરુની સેવામાં સદા તત્પર હતા, ને શાસ્ત્રના અભ્યાસી હતા; યોગ્ય સંયમપૂર્વક વૈરાગ્યમય

જીવન જીવતા હતા. શ્રાવક—મુનિઓને આદર—ભક્તિપૂર્વક આહારાદિ દાન દેતા હતા. એ રીતે ધર્માત્મા—શ્રાવકને શોભે એવું ઉત્તમ તેમનું જીવન હતું... એકભવ પછી તો જેઓ તીર્થંકર થઈને મોક્ષ જવાના છે—તેમના ઉત્તમ જીવનની શી વાત !!

—એવા મહારાજા રતિષેણે ઘણા વર્ષો સુધી પુંડરીકીણી નગરીમાં રાજ્ય કર્યું; એક દિવસ તેમની નગરીમાં અર્હતનંદન—જિનેન્દ્રનું આગમન થયું. પરમભક્તિથી રાજા રતિષેણે વંદન-પૂજન કરીને તેમનો ધર્મોપદેશ સાંભળ્યો અને તેમનું ચિત્ત સંસારથી વિરક્ત થયું. મો. માર્ગમાં વેગપૂર્વક ચાલવા માટે તેઓ વિચારવા લાગ્યા : અરે, અનેક દુર્જનમ અને દુર્મરણરૂપી સર્પોથી ભરેલા આ સંસારમાં રહીને જીવ સુખ કેમ પામી શકે ? ઈન્દ્રિયવિષયોરૂપ અર્થ કે કામભોગથી સુખ નથી મળતું. એનાથી તો સંસાર—દુઃખની વૃદ્ધિ થાય છે. ગૃહસ્થધર્મમાં જો કે પુણ્ય છે, પરંતુ તે પણ અનેક પ્રકારના આરંભ—સમારંભરૂપ પાપથી ભરેલો છે, તેથી તેમાં પણ જીવને ઉત્તમ સુખ નથી મળતું; પાપરહિત એવો માત્ર મુનિધર્મ જ આ જીવને ઉત્તમ સુખ આપનાર છે. તેથી હવે મારે મુનિધર્મની જ ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે.

—આમ ઉત્તમ ફળ દેનારા વૈરાગ્યચિંતનપૂર્વક ધર્માત્મા રતિષેણ રાજાએ રાજપાટ વગેરે સમસ્ત પરિગ્રહનો ભાર ઉતારીને અર્હતનંદન—જિનેન્દ્રના ચરણોમાં દીક્ષા અંગીકાર કરી. દેહની પણ મમતા છોડીને તેમણે પોતાનો ઉપયોગ આત્મધ્યાનમાં એકાગ્ર કર્યો; તેમને ૧૨ અંગનું જ્ઞાન પ્રગટ્યું; અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વસહિત દર્શનવિશુદ્ધિ આદિ ૧૬ ઉત્તમ ભાવનાઓ વડે તેમણે તીર્થંકર પ્રકૃતિ બાંધી. કાંઈ તેમને તે કર્મ બાંધવાની ઈચ્છા ન હતી, પણ રાગના યોગે તે કર્મબંધન થયું. તીર્થંકર થનાર મહાત્માને એવો યોગ સહજ બની જાય છે. સમ્યક્ત્વ સહિત ઉત્તમ ચારિત્રનું તેઓ નિર્દોષ પાલન કરતા હતા. તેમનામાં રહેલા શુદ્ધરત્નત્રય ઉપરાંત વિનયસંપત્રતા, સિદ્ધિપક્તિ, વારંવાર આત્મસન્મુખ ઉપયોગ, વગેરે મહાન પવિત્ર ગુણો વડે આકર્ષાઈને મોક્ષલક્ષ્મી પણ તેમની પાસે આવવા આતુર બની હતી... અને તેઓ પણ મોક્ષલક્ષ્મીને પામવા આતુર હતા. આથી અખંડ આરાધનાપૂર્વક સમાધિમરણ વડે એક ભવને ઓછો કરીને તેઓ વૈજયન્ત—વિમાનમાં અહમિન્દ્ર થયા : જો કે ત્યાં તે અહમિન્દ્રને દિવ્ય સુખો હતા, છતાં પ્રભુનું ચિત્ત તો મોક્ષસુખમાં જ લાગેલું હતું. તેથી અહમિન્દ્ર—પર્યાયના અસંખ્યાત વર્ષોને ઝડપથી પૂર્ણ કરીને, તેઓ પોતાની આત્મસાધના પૂર્ણ કરવા માટે અંતિમ મનુષ્યપર્યાયમાં આવવા તૈયાર થયા.

તેમના મનુષ્યઅવતારની તૈયારી થતાં, પુણ્યો પણ તેમની પહેલાં મનુષ્યલોકમાં પહોંચી ગયા. પ્રભુ અમને છોડીને જતા રહેશે તો !—એવા ભયથી, તે પુણ્યકર્મો રત્નવૃષ્ટિ વગેરે સ્વરૂપે પ્રભુની પહેલાં જ મનુષ્યલોકમાં આવતા રહ્યા... અહા, પ્રભુની સાથે રહેવાનું જડને પણ ગમે છે. તો ચેતનવંતા જીવોની શી વાત !!

અયોધ્યામાં સુમતિનાથ—અવતાર

તે કાળે અયોધ્યાનગરીમાં, ભગવાન ઋષભદેવના વંશમાં મેઘરથ મહારાજા રાજ્ય કરતા હતા તેમની મહારાણીનું નામ મંગલાવતી. તેમના આંગણે છ મહિનાથી દરરોજ દિવ્ય રત્નોની વૃષ્ટિ થતી હતી. મહાન આનંદની સૂચક એ રત્નવૃષ્ટિ દેખીને લોકો આશ્ચર્ય પામતા. છ માસ બાદ શ્રાવણ સુદ બીજે મહાદેવી મંગલાએ ૧૬ ઉત્તમ મંગલ સ્વપ્નો દેખ્યા... એ જ વખતે દેવલોકમાંથી તીર્થંકર સુમતિનાથનો જીવ તેમના ઉદરમાં અવતર્યો. ત્રિકાળ મંગળ એવા તીર્થંકર આત્માના સ્પર્શે

માતા મંગલા ખરેખર મંગલ બન્યા, તેમનું મોક્ષગામીપણું નિશ્ચિત થઈ ગયું, તેઓ ધન્ય બન્યા. ઈન્દ્રાણીએ પણ તેમની સ્તુતિ કરીને સન્માન કર્યું.—

‘માતા દરશન તારા રે, જગતને આનંદ દેનારા.’

ચૈત્ર સુદ અગિયારસે અયોધ્યાપુરીમાં તીર્થકરનો અવતાર થયો. માત્ર અયોધ્યા નહિ—ત્રણલોક આનંદથી ખળભળી ઊઠ્યા. ઈન્દ્રોએ આવીને પ્રભુનો જન્મકલ્યાણક ઉત્સવ ઊજવ્યો. ઈન્દ્રે તો કેટલાય તીર્થકરોના જન્મોત્સવ ઊજવ્યા હતા છતાં દરેક વખતે તેને નવીનતા લાગતી ને ભક્તિના અદ્ભુત ભાવો ઉલ્લસતા. એ રીતે એવા અદ્ભુત ઉલ્લાસથી ઈન્દ્રે ભગવાન સુમતિનાથ તીર્થકરનો જન્મોત્સવ ઊજવ્યો કે જેને દેખીને જિનેન્દ્રના અચિંત્ય મહિમાવડે અનેક જીવો સમ્યગ્દર્શન પામ્યા.

ચોથા તીર્થકર બાદ ૯ લાખ-કરોડ સાગરોપમના અંતરે પાંચમા—સુમતિનાથ તીર્થકર થયા. ૪૦ લાખ પૂર્વ તેમનું આયુષ્ય હતું. ચક્રવો (પંખી) તેમનું ચિહ્ન હતું. બાલ્યકાળમાં તેમને માટે બધી સામગ્રી દેવલોકમાંથી આવતી હતી. ઈન્દ્ર દ્વારા અભિષેક થતાં ત્રણલોકમાં તેમનું શ્રેષ્ઠપણું પ્રસિદ્ધ થયું હતું. સુમતિકુમાર પાંચ-છ વર્ષના થયા છતાં એકડો-બગડો શીખવા તેમને કોઈના શિષ્ય થવું પડ્યું ન હતું. ત્રણ જ્ઞાનના ધારક તેઓ પોરે ત્રણ જગતના ગુરુ હતા; એ સ્વયંબુદ્ધ મહાત્માને માટે બીજા કોઈ ગુરુ ન હતા. (તીર્થકરો બાલપણમાં પણ કોઈ બીજા શિક્ષકો પાસે શિક્ષણ લેતા નથી, સ્વયંબુદ્ધ છે.) એમની પ્રસન્ન મુદ્રા ને પ્રશાંત દષ્ટિ જ દર્શકોને એવી સંતુષ્ટ કરી દેતી હતી કે તેમની પાસે આવેલા યાચકો બીજું કાંઈ માંગવાનું ભૂલી જતા હતા....જેમ સમવસરણમાં જઈને રત્નત્રયમાં મુગ્ધ થયેલો જીવ, સંસારની કોઈ વસ્તુની આકાંક્ષા કરતો નથી, તેમ પ્રભુ-સન્મુખ આવેલા જીવો પ્રભુની શાંતમુદ્રા જોતાં સંસારને ભૂલી જતા હતા. ભગવાનને સમસ્ત ઈષ્ટ વિષયો પ્રાપ્ત હતા,—બહારમાં પુણ્યજનિત બધા ઈષ્ટવિષયો હતા, ને અંતરમાં પરમ ઈષ્ટ એવો નિજપરમાત્મ-વૈભવ પ્રાપ્ત હતો. ‘અહા, અમારી અંદર એક તીર્થકરના આત્મા બિરાજે છે’ એવા અદ્ભુત ગૌરવથી તેમના સર્વાંગ શોભી રહ્યા હતા. અને, ત્રણલોકને પ્રકાશનારો દિવ્યધ્વનિ જે મુખમાંથી નીકળવાનો છે તે મુખની શોભાની શી વાત! સ્વર્ગમાંથી સારભૂત ઉત્તમ વસ્તુઓ ઈન્દ્ર તે બાલતીર્થકરને પહોંચાડતો હતો : અરે, સંસારમાં ઉત્તમ ગણાતી આ વસ્તુઓની, પ્રભુના મહિમા પાસે શી કિંમત છે!! એનું સ્થાન તો પ્રભુના ચરણોમાં જ છે!—એમ સમજી ઈન્દ્ર તે ઉત્તમ વસ્તુઓ બાલતીર્થકરના ચરણોમાં ધરી દેતો હતો. એમની જીભમાં સરસ્વતી વસતી હતી. એ નાનકડા પ્રભુના મુખથી નીકળતી વાણી સાંભળીને સૌ મુગ્ધ બનતા, કેમકે તેમાં પરમાત્માના નાદનો રણકાર હતો. મોક્ષલક્ષ્મી અને પુણ્યલક્ષ્મી એ બંને મહાવિભૂતિ એક સાથે તે સુમતિકુમારમાં વસતી હતી. જગતમાં જેટલા સુંદર પરમાણુઓ હતા તે બધાયને રહેવા માટે જગતમાં બીજું કોઈ ઉત્તમ સ્થાન ન મળ્યું તેથી તે પરમાણુઓ શ્રેષ્ઠ એવા પ્રભુના શરીરમાં આવીને રહ્યા હતા, ને ઉત્તમ ગુણો તેમના આત્મામાં આવીને રહ્યા હતા. ‘ત્રણલોક અમારી સેવા કરે છે’ એવા ગૌરવથી પ્રભુનાં ચરણો અત્યંત ચકચકાટ કરતા શોભી રહ્યા હતા. તેમના ઉત્તમ હાથની દશ આંગળીઓ પોતાની શોભાવડે જાણે ઉત્તમ ક્ષમાદિ દશધર્મોને જ પ્રગટ કરી રહી હતી. પ્રભુની શોભાનું કેટલું વર્ણન કરીએ! બાલપણમાં જ તેમના રૂપ-ગુણ અદ્ભુત હતા; તો પછી યૌવનદશાના રૂપની શી વાત!! તેમના જીવનમાં કદી હિંસા, જૂઠું, ચોરી વગેરે પાપો ન હતા....પછી તેમને આર્ત કે રૌદ્ર કોઈ અશુભધ્યાન તો ક્યાંથી હોય? તેમનું જીવન પ્રશસ્ત આત્મભાવોથી ભરેલું હતું. હા, તેમના

રૂપથી મુગ્ધ, બનીને 'યૌવનદશાની' સાથે કામદેવ પણ ચોરની જેમ તેમના અંતરમાં ઘૂસી ગયો હતો, તેને લીધે સુમતિનાથ-રાજકુમાર અનેક રાણીઓ સાથે ભોગવિલાસ કરતા હતા. તેમને કદી અનિષ્ટ સંયોગ કે ઈષ્ટવિયોગ થતો ન હતો; કદી વેદના કે ચિંતા થતી ન હતી; લૌકિક કે આત્મિક બધા સુખોની તેમને પ્રાપ્તિ હતી. એ રીતે મહારાજા સુમતિનાથે આયુનો ઘણો ભાગ સુંખપૂર્વક રાજભોગમાં વ્યતીત કર્યો.

એકવાર, ચૈત્ર સુદ ૧૧ના દિવસે, મહારાજા સુમતિનાથના જન્મોત્સવનો દિવસ હતો; ચારેકોર હર્ષ છવાયો હતો; અદ્ભુત શોભા-શણગારથી સુસજ્જિત અયોધ્યાપુરીની અદ્ભુત શોભાને પ્રભુ જોતા હતા; એ વખતે વિચારદશામાં જ્ઞાન સ્થિર થતાં પ્રભુને પોતાનાં પૂર્વભવનું જ્ઞાન થયું. જાતિસ્મરણમાં તેમણે જોયું કે અરે, પૂર્વભવે હું અનુત્તર-વિમાનમાં દેવ હતો, ત્યાંનો વૈભવ તો આના કરતાંય અદ્ભુત ને આશ્ચર્યકારી હતો; એનો પણ અંતે વિયોગ થયો, તો આ ક્ષણભંગુર વૈભવની શી વાત!—એ રીતે જાતિસ્મરણ થતાં પ્રભુનું ચિત્ત સંસારથી એકદમ વિરક્ત થયું. જો કે તેમનો આત્મા સંસારથી વિરક્ત તો હતો જ, પણ હવે શીઘ્ર ચારિત્રદશા પ્રગટ કરીને સંપૂર્ણ વીતરાગતા અને કેવળજ્ઞાન લેવા માટે તેઓ ઉંઘમી બન્યા. જેઓ બુદ્ધિ વગરના હોય તેઓ ભલે અહિતકારી વિષયોમાં ડૂબ્યા રહે, પણ હું તો ત્રણ જ્ઞાનનો ધારક ને આ ભવમાં જ મોક્ષગામી,—તે અહિતકારી વિષયોમાં કેમ લીન રહું! આજે જ તેને છોડીને હું જિનદીક્ષા ધારણ કરીશ ને આત્મામાં ઠરીશ...

‘પ્રાપ્તિ કરું હું સામ્યની, જેનાથી શિવ પ્રાપ્તિ બને.’

—આ રીતે, મનમાં પ્રભુ ચારિત્રદશા અંગીકાર કરવાનો નિશ્ચય કરીને બાર વૈરાગ્યભાવના ભાવતા હતા, ત્યાં તો લૌકીકદેવોએ આવીને તેમની સ્તુતિ કરી : ‘અહો દેવ! મોક્ષસુંદરી આપની રાહ જોઈ રહી છે, તે આપને મળવા ઉત્સુક છે તેથી આ જિનદીક્ષારૂપે દૂતીને આપની પાસે મોકલી છે પ્રભો! આપનું વૈરાગ્યચિંતન ઉત્તમ છે... પ્રશંસનીય છે. આ પ્રમાણે પ્રભુના વૈરાગ્યની અનુમોદના કરીને તે દેવો ગયા, કે તરત જ ઈન્દ્રાદિદેવો પ્રભુનો દીક્ષાકલ્યાણક ઉત્સવ કરવા આવ્યા, ને ‘અભયા’ નામની દેવપાલખીમાં બિરાજમાન કરીને પ્રભુને દીક્ષા વનમાં લઈ ગયા. ત્યાં એકહજાર રાજાઓ સહિત પ્રભુએ સ્વયં મુનિદશા ધારણ કરી; એ જ વખતે સિદ્ધોને વંદન કરીને આત્મધ્યાનમાં સ્થિર થતાં શુદ્ધોપયોગ, મનઃપર્યયજ્ઞાન તેમજ આકાશગામિત્વ વગેરે અનેક મહાશક્તિઓ પ્રગટ થઈ. મુનિરાજ સુમતિનાથનો સંયમ એવો ઉત્કૃષ્ટ હતો કે તેમને કોઈ અતિચાર લાગતા ન હતા, તેથી પ્રાયશ્ચિત્તની પણ આવશ્યકતા રહેતી ન હતી... તેમને ધ્યાન-તપની પ્રધાનતા હતી. તેમને સર્વે પાપો શાંત થઈ ગયા હતા ને તેઓ મૌનપણે આત્મસાધના કરતા હતા. મુનિદશામાં તેમને સૌથી પ્રથમ આહારદાન સૌમનસ નગરીના પદ્મરાજાએ કર્યું. તે વખતે દેવોએ પણ રત્નવૃષ્ટિ દ્વારા પોતાનો હર્ષ વ્યક્ત કરીને તેનું સન્માન કર્યું.

મુનિરાજ સુમતિનાથે વીસ વર્ષ સુધી આત્મધ્યાનનો પ્રયોગ કર્યો. અંતે, પોતે અયોધ્યાના જે વનમાં અને જે દિવસે દીક્ષા લીધી હતી તે જ વનમાં અને તે જ દિવસે (ચૈત્ર સુદ ૧૧ના રોજ) ધ્યાનમાં અપ્રતિહત શુદ્ધોપયોગ વડે કેવળજ્ઞાન પ્રગટ કર્યું. જે તેમના અવતારનો દિવસ હતો, ને જે દીક્ષાનો દિવસ હતો તે જ દિવસે કેવળજ્ઞાનનો અવતાર થયો, પ્રભુ છદ્મસ્થ મટીને સર્વજ્ઞ બન્યા. અંતરાત્મામાંથી પરમાત્મા બન્યા, સાધુ પરમેષીમાંથી અરિહંત પરમેષી થયા. એ જ વખતે તીર્થકરપ્રકૃતિના ઉદયથી દિવ્ય સમવસરણ રચાયું, ને દેવ-દેવેન્દ્રોએ તેમના કેવળજ્ઞાનની—અર્હતપદની

પૂજા કરી. તેમની ધર્મસભામાં અમર આદિ ૧૧૬ ગણધરો બિરાજતા હતા. બધા તીર્થકરોમાં તેમની ગણધર-સંખ્યા સૌથી વધુ હતી. વળી તેમના જેવા જ કેવળજ્ઞાનધારક તેર હજાર (૧૩૦૦૦) અરિહંતભગવંતો એકસાથે સમવસરણમાં બિરાજતા થકા તેની અદ્ભુત શોભા વધારી રહ્યા હતા. અવધિજ્ઞાની-મન:પર્યયજ્ઞાની, બારઅંગધારી તેમ જ ઋદ્ધિધારી મુનિવરો કુલ ૩ લાખ ને વીસ હજાર હતા. તથા ત્રણ લાખ ત્રીસ હજાર આર્યિકાઓ તેમ જ ત્રણલાખ શ્રાવક ને પાંચલાખ શ્રાવિકાઓ સંયમપૂર્વક ધર્મસાધના કરતા હતા. આવા મહાન ધર્મવૈભવ સહિત એ પંચમ તીર્થકર ભગવાને ભરતક્ષેત્રમાં દેશોદ્દેશ મંગલ વિહાર કર્યો ને જીવોમાં સુમતિનું સીંચન કરીને 'સુમતિ-નાથ' બન્યા....પોતે તો પહેલેથી 'સુમતિનાથ' હતા જ, દિવ્યધ્વનિ વડે સમ્યક્મતિ પમાડીને અનેક સુમતિવંત-જીવોના પણ નાથ બન્યા. ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોએ તેમની સેવાથી સુ-મતિ પ્રાપ્ત કરીને ભવનો અંત કર્યો. સર્વ ભાષા જેમાં સમાયેલી છે એવા દિવ્યધ્વનિવડે ભવ્યજીવોના અંતરમાં તેમણે ધર્મના જે બીજ વાવ્યા તે તત્કાળ વૃદ્ધિગત થઈને રત્નત્રયરૂપી મહાન ફળ દેવા લાગ્યા. લાખો-કરોડો વર્ષો સુધી ભગવાન સુમતિનાથે અનેકાન્તમય સુમતિનો ઉપદેશ આપીને ઘણા જીવોનું કલ્યાણ કર્યું...ઘણાય જીવો સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપ સુમતિને પામીને મોક્ષમાર્ગમાં લાગ્યા.

જ્યારે એક માસ આયુ બાકી રહ્યું ત્યારે પ્રભુની વાણી તેમજ વિહાર બંધ થઈ ગયા. સમ્મેદશિખરની અવિચલ ટૂંક પર આવીને તેઓ સ્થિર થયા....ને ચૈત્ર સુદ ૧૧ના રોજ યોગનિરોધ કરીને પ્રભુ નિર્વાણપદને પામ્યા. પ્રભુના જન્મ, દીક્ષા, જ્ઞાન ને મોક્ષ એ ચારેય કલ્યાણક એક જ તિથિએ થયા. ઈન્દ્રોએ પ્રભુના મોક્ષનો મંગલ ઉત્સવ કર્યો.

સુમતિનાથ જિનરાજકી અવિચલ કૂટ હૈ જેહ,
મન-વચ-તન કર પૂજહું શિખર સમ્મેદ યજેહ.

પૂર્વભવમાં જેઓ વિદેહની પુંડરીકિણી નગરીના રાજા રતિવેણ હતા, પછી મુનિ થઈને અહમિન્દ્ર થયા, અને અંતમાં અનંત લક્ષ્મીના ધારક તીર્થકર થઈને મોક્ષ પામ્યા તે ભગવાન સુમતિનાથને જે ઓળખશે. તે ભવ્યજીવ સમ્યક્મતિને પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષને સાધશે.

[ઈતિ પંચમ તીર્થકર સુમતિનાથચરિત્ર સમાપ્ત]

નિશ્ચયથી આટલું જ મુમુક્ષુનું કાર્ય છે કે
આત્માના શુદ્ધસ્વરૂપનો અનુભવ
એક ક્ષણમાત્ર પણ છોડવા જેવો નથી.
એમાંજ શાંતિ છે, એ જ સર્વ શાસ્ત્રનો સાર છે.